

REQUIREMENTS AND DUTIES FOR A MUSIC TEACHER IN MODERN SOCIETY

Khayrulla Lutfullayev

National Artist of Uzbekistan and Karakalpakstan

Professor of the State Institute of Art and Culture of Uzbekistan

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11178259>

ARTICLE INFO

Received: 02nd May 2024

Accepted: 10th May 2024

Online: 11th May 2024

KEYWORDS

Musical culture, artistic taste,
worldview, educational
influence, didactics, musicology,
creative development,
educational system.

ABSTRACT

In this article, in a rapidly changing environment, a modern teacher should be comprehensively developed, scientific, communicative, rich in new ideas. Future music teachers should also be able to fully meet modern requirements. The purpose of the article is to show the characteristics of the profession of a music teacher, to reveal the main components of his activity.

ZAMONAVIY JAMIYATDA MUSIQA O'QITUVCHISIGA QO'YILADIGAN TALAB VA VAZIFALAR

Xayrulla Lutfullayev

O'zbekiston va Qoraqalpog'iston xalq artisti

O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti professori

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11178259>

ARTICLE INFO

Received: 02nd May 2024

Accepted: 10th May 2024

Online: 11th May 2024

KEYWORDS

Musiqa madaniyati, badiiy did,
dunyoqarash, tarbiyaviy ta'sir,
didaktika, musiqashunoslik,
ijodiy rivojlanish, ta'lim tizimi.

ABSTRACT

Mazkur maqolada shiddat bilan o'zgarayotgan muhitda zamonaviy o'qituvchi har tomonlama rivojlangan, ilmiy, kommunikativ, yangi g'oyalarga boy bo'lishi kerak. Bo'lajak musiqa o'qituvchilari ham zamonaviy talablarga to'liq javob bera oladigan o'qituvchilar bo'lishi kerak. Maqolaning maqsadi musiqa o'qituvchisi kasbining xususiyatlarini ko'rsatish, uning faoliyatining asosiy tarkibiy qismlarini ochib berishdan iborat.

Kirish.

Musiqa dunyoqarash va tafakkurga, insonning xulq-atvori va badiiy rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatuvchi vosita hisoblanadi. San'at bilan bevosita va samarali tanishish katta tarbiyaviy ahamiyatga ega. Badiiy tasvirlarga va ular orqali voqelik hodisalariga, his – tuyg'ularga va tajribalarga estetik munosabat estetik tarbiyaning eng faol yo'lidir.

Musiqiy san'atning yosh avlodga ta'sirining faolligi uning idrokining faolligi va chuqurligini, talabalarning mustaqil bilim faoliyatini shakllantirish va rivojlantirishni o'z

ichiga oladi. Bu faqat butun o'quv jarayonida ta'lim va rivojlanishning o'zaro bog'liqligi bilan mumkin.

Olimlar-o'qituvchilar va psixologlarning tadqiqotlari shuni isbotladiki, to'g'ri tashkil etilgan o'quv jarayoni odamda ma'lum bir faoliyatda o'zini muvaffaqiyatli namoyon qilishi uchun zarur bo'lgan fazilatlarni rivojlantirishga olib keladi.

Yurtimizda yosh avlodda badiiy didni va musiqiy bilim, tafakkurni rivojlantirish uchun ko'p amaliy ishlar qilinmoqda: musiqa maktablari tizimi yaratildi, maktablarda, va madaniyat uylarida turli xil musiqa to'garaklari faoliyat ko'rsatmoqda va hokazo. Albatta bunday yosh avlodni tarbiyalash uchun bugungi kunda musiqa o'qituvchilariga qo'yiladigan talab juda yuqori, quyida biz bu haqida batafsil to'xtalib o'tamiz.

Zamonaviy musiqa o'qituvchisi, birinchi navbatda, bir nechta fazilatlarni o'zida mujassam etishi kerak. Ammo shuni ta'kidlash kerakki, bu kasb maxsus qobiliyat va iste'dodni talab qiladi. U nafaqat o'qituvchi, balki ma'naviy targ'ibotchi va ijodkor hamdir. Barcha yo'nalishlarni birlashtirish juda ko'p mehnat va kuch talab qiladi. O'qituvchilar uchun nafaqat o'z fanlari bo'yicha bilim berish, balki o'quvchi-talabalarni kelajakda kasbga, ya'ni musiqa o'qituvchisi kasbiga tayyorlash ham muhimdir.

Bo'lajak musiqa o'qituvchilariga qo'yiladigan talablar oliy o'quv yurtida o'qitiladigan barcha fanlar bo'yicha birgalikda mavjud bo'lishi muhimdir. Bo'lajak musiqa o'qituvchisiga qo'yiladigan kasbiy talablar quyidagi malakalarni shakllantirish bilan bog'liq:

- yoqimli va yorqin ovozda qo'shiq aytish qobiliyati, akademik qo'shiq va xalq qo'shiqlarining an'anaviy uslublaridan foydalanish qobiliyati;
- musiqa nazariyasi haqida chuqur bilimga ega bo'lish;
- o'zbek xalq cholg'u asboblariidan birini o'zlashtira olish, bu talabalarga qo'shiq kuylashni ham, musiqani mustaqil ijro etishni ham o'rgatish uchun qulay;
- musiqiy nota asosida murabbiylik an'analari professional tarzda boshqarish;
- solfedjio, polifoniya va garmoniya fanlari elementlarini bilish, kuylash va notada ijro etish;
- musiqa o'qitish metodikasi bo'yicha chuqur bilim va ko'nikmalarga ega bo'lish;
- dirijyor elementlari yordamida talabalarning ijrosini boshqarish imkoniyatiga ega bo'lish;
- xor va ansamblning mahoratidan xabardor bo'lish;
- ilmiy-tadqiqot ishlarida ishtirok etish ko'nikmalariga ega bo'lish;
- pedagogik aloqani o'rnatish imkoniyatiga ega bo'lish;
- pedagogik sezgirlikka ega bo'lish;
- tashkilotchilik qobiliyatiga ega bo'lish;
- ma'ruza olib borish ko'nikmalariga ega bo'lishi lozim.

Zamonaviy o'zgarib borayotgan jamiyatda o'qituvchilarni tayyorlash uchun oliy ta'lim tizimi ham zamonaviy bo'lishi kerak. Zamonaviy musiqa uslubini o'qitishni modernizatsiya qilishda asosan ustozlar, ya'ni professorlar va konsertmeysterlar katta rol o'ynaydi. Ushbu jarayon quyidagicha sodir bo'ladi: birinchi navbatda o'qituvchi ijro etadi, eng yaxshi ijrochilarni ta'kidlaydi, birgalikda tinglaydi. Keyin, nota misolidan foydalanib, ohang birgalikda tahlil qilinadi, talabaga uy vazifasi beriladi. Keyingi darsda talabaning o'zi o'qituvchining yordamisiz gapiradi, tushunarsiz joylarda to'xtaydi va ba'zi jihatlar haqida

so'raydi. O'qituvchi talabaning ijrosidagi kamchiliklarni tuzatadi va uning uyda mukammal ijro etilishini ta'minlash uchun asarning ijrosini takomillashtirish vazifasi qo'yiladi. Bu jarayon asarning hajmi va murakkablik darajasiga ham bog'liq.

Shuni ta'kidlash kerakki, bo'lajak musiqa o'qituvchisining akademik salohiyati umumiy o'rta ta'lim yoki o'rta kasb-hunar kolleji o'quvchilarining bilim darajasidan yuqori ekanligini hisobga olsak, ularga berilgan bilimlar ham mustahkam va keng bo'lishi kerak. Buning uchun ushbu ilmiy mashg'ulotlar barcha musiqachilar uchun muhim bo'lgan dirijyorlik elementlari haqida chuqur bilimga ega bo'lish, shuningdek, pianino va xalq cholg'ulari, vokal mahorati va xalq qo'shiqlarini o'rgatish uchun individual ravishda o'tkazilishi kerak.

Zamonaviy fan va texnologiyaning rivojlanishi bilan o'qitish usullariga munosabat ham o'zgaradi, takomillashtiriladi va modernizatsiya qilinadi va ular xususiy usullarning zamonaviy didaktik va tarbiyaviy usullari bilan uyg'unlikda shakllanadi. Shuning uchun uning turli xil yondashuvlarga ega bo'lishi ham tabiiydir. Bu, ayniqsa, didaktik xarakterga ega bo'lganlarda muhim rol o'ynaydi va ular pedagogik nazariya doirasida amalga oshirilishi kerak. Shu munosabat bilan ta'lim usullari nazariyada yaxshi asoslanishi va pedagogik nazariyadan kelib chiqishi kerak va, albatta, ularning amaliy ahamiyatiga e'tibor qaratish lozim, chunki agar o'qitish usullari amalda qo'llanilmasa, ular foydasiz narsaga aylanadi.

Bugungi kunda, musiqani o'qitish metodikasi boshidanoq shakllangan fan emas, ammo bundan oldin ushbu fanning shakllanishi murakkab va ijodiy rivojlanish yo'lidan borgan. Respublikamizda musiqani o'qitish metodikasini shakllantirishda professorlar, mahalliy olimlar, tajribali pedagoglarning bir qator izlanishlari va o'quv qo'llanmalari katta ahamiyatga ega bo'ladi. Metodika sohasidagi musiqiy pedagogikaning so'nggi yutuqlari talabalarni ta'lim faoliyatiga tayyorlashni, ularni metodik bilim va ko'nikmalar bilan jihozlashni, amaliy mashg'ulotlar paytida musiqani o'qitish metodikasining ushbu maqsadiga erishish uchun uzoq ijtimoiy ishlarni talab qiladi.

Musiqani o'qitish vazifalarini bajarishda, musiqani o'qitishning bir qator usullari bilan bir qatorda, o'quv jarayonining amaliy yo'nalishi maxsus usullarni o'z zimmasiga oladi, ulardan musiqa darsida foydalanish alohida ahamiyatga ega. O'z funktsiyalarini amalga oshirishda musiqani o'qitish usuli musiqa darsida o'qitishning individual usullaridan samarali foydalanishga bog'liq.

Pedagogik mahorat-bu avlod-dan-avlodga o'tadigan tug'ma iste'dod yoki xususiyat emas, balki izlanish, ijodiy mehnat mahsulidir. Ushbu ko'p qirrali pedagogik faoliyatning asosi ijodiy ishdir¹. Shuning uchun pedagogik mahorat barcha o'qituvchilar uchun standart emas, ya'ni bitta shaklda ishlash usuli emas, balki ish jarayonida, har bir o'qituvchining o'zi ustida ijodiy ishida tashkil etiladi va rivojlanadi. Muvaffaqiyatli ishlash uchun har bir musiqa o'qituvchisi pedagogik mahoratga ega bo'lishi kerak. Bunday o'qituvchi kamroq mehnat sarflaydi va ko'proq natijaga erishadi. Ijodkorlik har doim uning sherigi bo'ladi. Faqat iste'dodli va qobiliyatli odam pedagogik mahoratga ega bo'lishi mumkin.

O'z navbatida musiqa o'qituvchisi mohir soz va ashula ijrochisi bo'lish ham yoshlarni milliy ruhda tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etadi. O'z ijro asarlarida Navoiy, Fuzuliy,

¹ Эрматов М. «Педагогическое мастерство в обучении методик традиционного пения». «Проблемы педагогики». № 6 (51), 2020.

Maxtumquli va boshqa shu kabi ma'naviyat yetakchilarining she'riyatidan boxabar bo'lib, ijodidagi she'riy merosni ashulalarini ijro qilishi va shuningdek, o'z xulqi bilan barchaga namuna bo'lmog'i lozim.

Zamonaviy musiqa o'qituvchisini o'qitishda ularga har tomonlama e'tibor berish kerak bo'ladi. Amaliy va nazariy rivojlanish yo'llarini ko'rsatish va qo'llab-quvvatlash muhimdir. Axir, kelajak avlodning rivojlanishi va tarbiyasi ularning hozirgi sharoitlari bilan uzviy bog'liqdir.

Xulosa.

Yuqoridagi fikr-mulohazalar natijasida bugungi jamiyatda musiqa o'qituvchisiga qo'yilgan talabning naqadar muhim va murakkabligi katta mehnatni talab qiladi. O'z navbatida musiqa o'qituvchilarini yetishtirib chiqaruvchi oliy ta'lim dargohlaridan ham ilmiy izlanishlar va pedagogik yondashuv asosida ta'lim-tarbiya berishni talab qiladi. Jamiyat yoshlari badiiy-estetik did va ma'naviy tarbiyaga ega bo'lar ekan ushbu davlatning o'zligi ming yillar yashaydi.

References:

1. Эрматов М. «Педагогическое мастерство в обучении методик традиционного пения». «Проблемы педагогики». № 6 (51), 2020.
2. Ibragimov, B. (2023). Types And Importance Of Innovative Technologies In Education. *Молодые ученые*, 1(20), 96-98.
3. М. Davletshin. Zamonaviy maktab o'qituvchisining psixiologiyasi. Toshkent, 2003-yil.
4. Sultonova G.A. Pedagogik mahorat. - T.: Nizomiy nomli TDPU, 2005,- 149 b.